

dražljivost) i perverziju čuvstava. U ovoj stvari od velike je važnosti, dobro opaža auktor, da se najprije konstatira, da li je bolest u višem ili u nižem dijelu čovjeka, u duševnom ili u sjetilnom čuvstvu; i prema tomu ovisi držanje volje u padanju, dizanju i perverziji čuvstava. Napose govori auktor o poremećenju religioznih čustava, napose o moralnoj hladnoći i slabosti čustava, napose o slabosti volje, njezinim vrstama i stupnjevima, o slabosti volje kod slaboumnika, o abuliji bez slaboumnosti i o psychoneurosi i hysteriji.

U petom odsjeku govori auktor o uzgoju volje. To je poglavlje skroz pedagoško i veoma važno, da čovjek bude potpun i savršen. U tom pogledu ovo djelo Bessmerovo od trajne je vrijednosti. Pošto je razložio pojam i mogućnost odgoja volje, prelazi na stupnjeve tog odgoja. Odgoj se počinje poukom. Gojencu valja predložiti svrhu moralnoga života, a to je Bog i duša, zatim temeljna načela moralnosti, motive dobrog djelovanja; valja ga naučiti, da zavoli raditi i da se priuči radu kod posla. Odgojitelj mora gojenca za sebe predobiti, vanjštinom svojom, muževnim držanjem, dobrim primjerom i osobitom dobrotom srca. Kod odgoja igra važnu ulogu nagrada i kazan, pohvala i ukor, opomena i pozor. To ne djeluje na volju djeteta. Odgojitelj mora znati i poteškoće odstraniti, koje priječe carstvu volje. Mora znati otresti časovite utiske i maštu, da ne zagospoduju voljom gojenca; mora znati pravu mjeru kod sjetilnog htijenja, da ne prevagne na užrb volje; mora znati osloboditi volju od vanjskih nametnika i tako pripraviti gojenca, da bude samostalan, da postane značajan muž.

Ali ako odgojitelj ima posla sa gojencem duševno bolesnim, onda je posao mnogo teži. Pošto je auktor razložio uzroke, od kojih potječu ove bolesti duše, ili kako se to znanstvenim terminom veli, psihopatsko raspoloženje, prelazi na upute, kako da se liječi volja, kad je dijete neuraštenično, a kako kad je hysterično, kako kad je slaboumno, kako kad je u čustvima nesrednosti, a kako kad su po srijedi i druge bolesti i druge neprilike. Na koncu navodi

auktor više primjera, kad je odgoj imao uspjeha kod abnormalne djece.

Na koncu raspravlja auktor o kršćanstvu i njegovu uplivu na odgoj volje, od kolike je snage na odgoj nada u vječni život, od kolike je moći katolička vjera na odluke naše u stvarima čudoređa, kakovu snagu imade volja vjerom prosvijetljena kod rada, samozataje i križeva u životu.

Doista ovo je posljednje poglavlje dostojan završetak ovoga nada sve solidnog i učenog djela. Preporučujemo ovo djelo svakom naobraženom katoliku, napose onima, koji se bave odgojem, a to su svećenici i učitelji. Ovi posljednji slobodno neka počnu čitati u ovom djelu odmah odsjek peti, koji izravno govori o odgoju. A kada to pročitaju, mogu se vratiti na ostale odsjeke. Prva tri su strogo filozofska i teže razumljiva za one, koji nisu upućeni u filozofiju. Ali, jer auktor imade tako lagan stil, jasno tumačenje, koje se popularnom približava, razumjet će donekle i ova tri i crpsti iz njih koristi u obilju.

Dr. Pazman.

Lehmkuhl Augustinus S. I.:
Theologia moralis Vol. I. et II. Editio duodecima denuo recognita et correcta. Friburgi Brisgoviae apud. B. Herder. 1914. In 8° XXVIII. + 900 (Vol. I.) XVI. + 936. (Vol. II.).

Poznato je ovo solidno djelo P. Lehmkuhla. God. 1883. izdao je pisac prviput svoju moraliku, a eto sada izdaje po dvanaesti put. Moralika Lehmkuhlova ima dvije omašne sveske, od kojih se u prvoj nalazi *Theol. mor. generalis* i od *Theol. mor. specialis* prvi dio de *Virtutibus et officiis vitae christianae eorumque laesione*, dok se u drugoj svesci nalazi drugi dio specijalke de *subsidiis vitae christianae agendaae*. Općeniti je dio razdijeljen, kako to većina moralista čini, u traktatu de *actibus humanis*, de *conscientia*, de *legibus* i de *peccato*. Prvi dio specijalke raspravlja, in lib. I. de *virtutibus et officiis circa deum divinaeque bona*, a in lib. II. de *virtutibus et officiis circa homines humanaeque bona*. Prema tomu dijeli se lib. I. u

traktatu de virtutibus theologis i de virtute religionis; a lib. II. u tri divizije: I. de caritate erga proximum, ili kako to auktor veli: de extensione theologiarum virtutum ad hominem ut obiectum secundarium; II. de virtutibus moralibus, ili kako to auktor voli opisati: de virtutum moralium, quae curam humanarum rerum ordinant, deque vitiorum contrariorum conceptu et notione; III. divizija (de singulis obiectis, circa quae virtutes morales et officia humanarum rerum exercentur) dijeli se opet u traktate de IV°, de V^o, de VI°, de VII°, de VIII°. decalogi praeceptis, i de Ecclesiae praeceptis, samo što auktor ostavljajući kratke i jednostavne običajne naslove rabi svoje posebne. Tako n. pr. veli za traktat de IV° decal. praecepto i de officiis humanis atque peccatis, quae bonum ordinis socialis spectant, a za tr. de V^o: de officiis atque peccatis circa bonum hominis individuale, vitam et personam, a za tr. de VI°: de officiis circa bonum coniugale ac de luxuriae peccatis. Traktat de VII° decal. praecepto (de bonis externis seu fortunae atque humanis erga illa officis) dijeli u 4 sekcije: I. de iure hominis in bona fortunae, II. de laesione iuris in bonis externis seu fortunae, III. de reparatione iuris laesi seu de restitutione in bonis fortunae i IV. de bonis externis iuribusque transferendis, t. j. de contractibus i de successione haereditaria. Tractat de VIII° decal. praecepto ima naslov: de officiis circa bonum famae et honoris, a posljednji traktat nosi običajni kratak naslov: de praeceptis Ecclesiae communibus. — Drugi dio specijalke: de subsidiis vitae christianae agendae imade dva dijela: lib. I. de subsidiis adiuvantibus seu de Sacramentis dijeli se u 8 običajnih traktata, de sacramentis in genere i de singulis 7 sacramentis, a lib. II. de subsidiis coefferentibus seu de poenis ecclesiasticis dijeli se u dva traktata I. de censuris, 2. de irregularitatibus. Cijelo djelo kao što imade na početku svoja Prolegomena i caput praeambulum de fine (sc. ultimo), tako ima i na koncu Supplementum de prohibitione et censura librorum i Appendix I. Series chronologica propositionum damnatarum et quaedam S. Sedis de-

creta (de aperature conscientiae, de admissione ad sacros ordines i de vetita clericis temporalis administratione); Appendix II. Catalogus scriptorum de theologia morali et practica; napokon Index alphabeticus rerum i Addenda et corrigenda.

Auktor sam u predgovoru (Praefatio ad editionem duodecimam) veli, da je u ovom najnovijem izdanju obazirao se na najnovije zakone i najnovija rješenja sv. Stolice, pa da je nastojao, da te crkvene zakone vjerno iznese i nauku morala ispravi i promijeni, u koliko je novi zakon na nju uplivao. Osim toga da ima malo mjesta, gdje je nastojao upotrebiti točnije izraze definicije.

Nešto nova u ovom najnovijem izdanju jest kratak oris povijesti moralnoga bogoslovlja.

Među korekture i dodatke spada n. pr. *Motu proprio* Pija X. od 1. Sept. 1910. de professione fidei cum iuramento antimodernistico; dekret kongregacije de Religiosis od 1. Jan. 1911., u kojem se nove ustanove određuju o primanju laikâ u red i o primanju onih osoba, koje su podržene vojnoj dužnosti, ter onaj od 15. Aug. 1912. za redovnice, i onaj od 13. Julâ 1913. o vlasnosti na rukopise; *Motu proprio* Pija X. *Supremi disciplinae* od 11. Julâ 1911. de diebus festis (u br. 702.), o nedopuštenosti rasektomije (u br. 735.), o izboru zlih zastupnika (u br. 956.), o osudi sudačkoj na temelju nepravedna zakona (u br. 962.), o ispovijedanju grijeha nečistih nedovršanih (u br. 1036.), o boykottu (u br. 1349.), o restituciji u slučaju predmeta osigurana protiv požara (u br. 1359.), dekret *Abhinc duos annos* od 23. Oct. 1913. i od 28. Oct. 1913. (u br. 1484.) i t. d. U drugoj svesci imade također raznih ispravaka i dopunjaka, kao na pr. u predmetu krštenja djece kod kuće (u br. 94.), o nošenju sv. pričesti bolesnicima ob devotionem (u br. 188.), pričesti djece (u br. 200.), ispovijedi redovnicâ i redovnikâ (u br. 514.), o dužnosti klerikâ (u br. 785., 816.), o ženidbi (u br. 892., 913.) i o cenzurama (u br. 1196.) i t. d.

Tko još nema djelo Lehmkuhlovo u svojoj biblioteci, preporučujemo, da si nabavi ovo najnovije izdanje.

Dr. Pazman.